

Aynur Teymur qızı ZEYNALOVA
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, baş müəllim

**XARİCİ TİCARƏTİN COĞRAFİ VƏ ƏMTƏƏ STRUKTURU:
MÖVCUD VƏZİYYƏT VƏ PERSPEKTİVLƏR**

Xülasə

Milli iqtisadiyyatın beynəlxalq iqtisadi sistemə uğurlu inteqrasiyası xarici ticarət sistemindən asılıdır. Bu sistem həm də dünyaya “iqtisadi bir pəncərə” kimi baxıla bilər. İnkişaf üçün dünya iqtisadiyyatının inkişaf tendensiyalarını öyrənmək lazımdır. Burada xarici iqtisadi əlaqələrin coğrafi və əmtəə quruluşundakı dəyişikliklərə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bu, bu göstəricilərin ölkənin inkişaf səviyyəsi barədə aydın bir fikir verməsi ilə əlaqədardır.

Bu məqalədə araşdırma və əldə edilən nəticələrə əsasən xarici ticarətin yaxşılaşdırılması üçün təklif və tövsiyələr verilir.

Açar sözlər: ticarət, idxal, ixrac, səmərəlilik, risk, sığorta, ixtisaslaşma, kapital.

Giriş

Beynəlxalq ticarətə dünya ölkələri arasında beynəlxalq əmək bölgüsünün dərinləşməsi prinsiplərinə uyğun şərtlərlə malların və xidmətlərin alqı-satqısına əsaslanan mübadilə forması kimi baxılır. Onun spesifik xüsusiyyətləri ilk növbədə beynəlxalq ixtisaslaşma və kooperasiyalasmadan irəli gəlir. Belə ki, dünya ölkələrindən hər hansı biri bu və ya digər əmtəə qrupunun və yaxud növlərinin, kompleksləşdiricilərin istehsalında ixtisaslaşmışsa və bu proses dərinləşməyə doğru gedirsə həmin ölkə beynəlxalq ticarətdə daha üstün mövqə tuta bilər. Təsadüfi deyil ki, 2016-cı il 6 dekabr tarixində təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi”ndə xarici ticarət tərəfdaşları ilə yeni istiqamətdə əlaqələr qurulması zərurəti qeyd edilir. Burada xarici iqtisadi əlaqələrin strukturunun ilk növbədə yüksək gəlirli xarici bazarların daha üstün artımı hesabına balanslaşdırılması məqsəd kimi qoyulmuş və konkret hədəflər müəyyən edilmişdir. Bu baxımdan ölkənin xarici ticarətində optimal ərazi və əmtəə strukturunun formalaşdırılması, xammal ixracının və ərzaq idxalının azaldılması zəminində yüksək texnologiyaların idxalı üçün əlverişli şəraitin yaradılması məsələləri ön plana çəkilmişdir.

Müasir beynəlxalq ticarətin inkişafının kəmiyyət və keyfiyyət təhlili

Beynəlxalq ticarətin xüsusiyyətlərinin təhlilindən məlum olur ki, xarici bazar subyektləri beynəlxalq ticarətin standart təsnifatının nomenklaturasında göstərilən əmtəə və xidmətlə ticarətə üstünlük versələr də bəzi ölkələr başqa mal və xidmət növlərinə üstünlük verməli olurlar. İnkişaf etmiş sənaye ölkələrinin beynəlxalq ticarət əməliyyatlarında hazır sənaye məhsullarının ixracına üstünlük verməsi nəticəsində həmin ölkələrin xammal və enerji daşıyıcıları ixracı nisbətən az olur və bu meyil daim güclənir. Son illərdə beynəlxalq ticarət dövriyyəsinin strukturuna əhəmiyyətli şəkkildə dəyişməkdədir. Başqa sözlə, ixrac əməliyyatlarında xammal, enerji daşıyıcıları və ərzağın xüsusi çəkisi azalır, hazır məhsulların və yarımfabrikatların xüsusi çəkisi isə artır.

Müasir dövrdə beynəlxalq ticarətin genişlənməsinə, onun əmtəə və coğrafi strukturuna təsir göstərən çoxsaylı amillər vardır. Onları aşağıdakı kimi təsnifləşdirmək olar:

1. Beynəlxalq əmək bölgüsünün milli iqtisadiyyatların açıqlıq göstəricisinin artmasına gətirib çıxarması;
2. Elmi-texniki tərəqqi və innovasion inkişafın milli iqtisadiyyatlarda struktur dəyişikliklərə səbəb olması;
3. İstehsalın və kapitalın təmərküzləşməsi və mərkəzləşməsinin transmilli şirkətlərin dünya bazarında fəaliyyətinin aktivləşməsinə gətirib çıxarması;
4. Kapital ixracının, xüsusən birbaşa investisiyaların artımının beynəlxalq əmtəə dövriyyəsinin artımına səbəb olması;

5. Azad ticarət zonalarının və gömrük ittifaqlarının ərazi baxımından genişlənməsi nəticəsində inteqrasiya proseslərinin intensivləşməsi və dərinləşməsi;

6. İxrac–idxal əməliyyatları üçün əlverişli mühitin yaradılması məqsədilə xarici iqtisadi fəaliyyətə dövlət müdaxiləsinin güclənməsi.

Göstərilən amillər xarici ticarətin inkişaf meyillərini müəyyən edir. Bu baxımdan beynəlxalq iqtisadiyyatın əhatə dairəsinin tədricən genişlənməsi, ayrı-ayrı ölkələrin milli iqtisadiyyatlarının açıqlıq göstəricilərinin sayının artması diqqəti cəlb edir. Bununla da ölkənin milli iqtisadiyyatı üçün potensial imkanlar yaranır. Potensial imkanların reallaşdırılması istiqamətində milli iqtisadiyyatda çevik strukturların yaradılması, əsaslı struktur dəyişikliklərinin aparılması tələb olunur. Buna təsir göstərən istehsalın və kapitalın transmilliləşməsi prosesi xarici investisiya qoyuluşlarının sürətlə artmasında özünü göstərir. Kapitalın, xüsusən də investisiyaların beynəlxalq hərəkəti xarici ticarət əlaqələrini gücləndirir, həmin əlaqələrin daşıyıcıları olan ticarət subyektlərinin sayını artırır.

Beynəlxalq ticarət statistikasına görə dünya ixracının 50 faizi inkişaf etmiş sənaye ölkələrinin arasında gedir. Ümumiyyətlə, dünya ixracının əsas hissəsi sənaye ölkələrinin payına düşür. Sonrakı yeri isə inkişaf etməkdə olan ölkələr tutur. Məhz onların əsas ticarət tərəfdaşları sənaye ölkələridir. Bu onu göstərir ki, sənaye ölkələrində istifadə edilən xammal və materialların əsas hissəsi inkişaf etməkdə olan ölkələrdən idxal edilir. Dünya ölkələrinin ixracının təqribən 23%-i inkişaf etməkdə olan ölkələrin, cəmi 12,7% -i isə Şərqi ölkələrinin payına düşür.

Dünyanın iqtisadi gücü sayılan sənaye cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdən ABŞ, Yaponiya və Almaniyada dünya əhalisinin 9 faizinin cəmlənməsinə baxmayaraq, onlar dünya gəlirlərinin yarısını mənimsəməklə bütün ölkələrin alıcılıq qabiliyyətinin üçdə birinə nəzarət edirlər. İnkişaf etmiş ölkələrin dünya ixracındakı payının yüksək olması onların əsasən yüksək texnologiyalı məhsul istehsal etməsi ilə bağlıdır. Belə məhsulların digər ölkələrdə azlığı və ya heç olmaması vəziyyəti həmişə inkişaf etmiş ölkələrin xeyrinə dəyişir. Belə ki, yüksək texnologiyaya tələbatı olan ölkələr asılı vəziyyətə düşür və inkişaf etmiş ölkələr inhisarçı mövqeyə malik olurlar. Onlar dünya ixracı ilə yanaşı idxalda da mühüm yer tuturlar.

Cədvəl 1.

Beynəlxalq ticarətin coğrafi strukturunu, faizlə.

Ölkə	İxrac								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Amerika	17,8	16,9	16,7	17,0	16,7	16,8	17,2	17,1	16,9
Avropa	43,8	39,2	38,7	37,3	38,1	37,8	37,3	37,7	38,7
Asiya	33,8	37,4	37,6	39,1	39,8	40,6	41,6	41,4	40,4
Afrika	1,8	3,3	3,4	3,6	3,1	2,8	2,2	2,2	2,3
Ölkə	İdxal								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Amerika	21,2	21,1	20,7	21,1	20,8	21,2	22,6	22,2	21,7
Avropa	41,9	38,4	37,9	35,1	35,8	35,7	34,8	35,9	36,7
Asiya	29,5	34,1	35,0	37,5	37,7	37,7	37,5	37,1	36,9
Afrika	2,0	3,1	3,1	3,1	3,2	3,1	3,1	2,9	2,7

Mənbə: www.trademap.org.

Cədvəldən göründüyü kimi, beynəlxalq ticarətin ərazi axınlarında əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermişdir. Belə ki, Avropa və Asiya ölkələri idxal və ixracda əsas mövqeyə malikdir. 2010-2018-ci illər arasında Amerika ölkələrinin dünya əmtəə ixracındakı payında cüzi (0,9%) azalma baş vermişdir. İdxalda baş verən artım Asiya ölkələrinin dünya idxalındakı payının 7,6% artımı şəklində özünü büruzə vermişdir. İxracda da təxminən eyni meyillər müşahidə edilmişdir. Avropa regionuna nəzər salsaq, Asiyadan fərqli olaraq 2010-2018-ci illər ərzində idxal və ixrac dövriyyəsinə ilbəl davamlı azalmaların baş verdiyini söyləmək olar.

Məlum olduğu kimi, beynəlxalq ticarətdə əmtəə strukturu beynəlxalq əmək bölgüsündən, əmtəə mübadiləsindən asılıdır. Dünyada zaman ötdükcə əmtəə mübadiləsi artır, bunun nəticəsində də struktur dəyişikliyi baş verir. Mübadilədə iştirak edən hər bir məhsul növü iqtisadiyyatın inkişafına eyni səviyyədə təsir göstərmir. Bu da müəyyən səbəblərə əsaslanır. Buna misal olaraq demək olar ki, öz təbii və tükənən sərvətini ixrac edən ölkələrə puldan başqa heç nə qalmır. Lakin təbii resursları idxal edən ölkələr əldə etdikləri məhsuldan son məhsul hazırlayır və bundan da sərmayə əldə etmiş olur. Yüksək texniki səviyyəyə malik olan elmtutumlu məhsullar üzrə ticarət isə idxalçı və həm də ixracatçı ölkə üçün sərfəli olur. Bu da ona əsaslanır ki, ixrac firmalara dünya standartları və keyfiyyət sertifikatları ilə tanınmağa, istehsalın genişlənməsi hesabına əlavə mənfəət əldə etməyə, dünya bazarında rəqabət qabiliyyətini artırmağa imkan yaradır. [8, s 148-150].

Son illərdə dünya ixracında ərzaq məhsullarının həcmi azalması müşahidə olunur. Bunu hər bir ölkənin ərzaq təhlükəsizliyini öz daxili istehsalı hesabına təmin etmək istəyi ilə əlaqələndirmək olar. Məhz bu amil beynəlxalq ticarətin əmtəə strukturunun dəyişməsinə ciddi təsir göstərir. Ərzaq məhsulları ilə dünya ticarətinin əsas xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, burada inkişaf etmiş sənaye ölkələrinin mövqeyi möhkəmlənir və inkişaf etməkdə olan ölkələrin dünya təsərrüfatının aparıcı mərkəzlərindən asılılığı artır. İnkişaf etmiş ölkələrin ərzaq idxalı onların özünütəminat səviyyəsinin artması ilə əlaqədar olaraq azalır. Nəticədə dünya bazarında ərzağa olan tələbatın həcmində də nisbi azalma baş verir. Hazırda dünya ixracının quruluşunda ərzaq məhsullarının payı təqribən 6 faiz təşkil edir. Toxuculuq məhsulları və hazır geyimlər üzrə beynəlxalq ticarət isə qeyri-bərabər inkişaf edir. Bu sahədə sənayecə inkişaf etmiş ölkələrlə inkişaf etməkdə olan ölkələrin payı, demək olar ki, eynidir. Dünya geyim bazarında aparıcı mövqeyi inkişaf etməkdə olan ölkələr tutur və onlar bu sahədə dünya ixracının təqribən 60% dən çoxunu təmin edirlər. Geyimlərin dünya idxalının 79 % -i inkişaf etmiş ölkələrin, 16,8 % -i inkişaf etməkdə olan ölkələrin payına düşür [7, s 33].

Yuxarıda qeyd olunan müddəaları ümumiləşdirərək göstərmək olar ki, ticarət əlaqələrinin coğrafi strukturu dəyişmiş və onlar inkişaf etmiş ölkələrdən inkişaf etməkdə olan ölkələrə doğru istiqamətlənmişdir. Dünya ticarətinin kiçik sayda ölkələr qrupunda təmərküzləşməsi xarakterik hal almışdır.

Azərbaycanda idxal-ixrac əməliyyatlarında cari struktur dəyişikliklərinin səciyyəsi

Hazırda Azərbaycan dünyanın 160-dan çox ölkəsi ilə beynəlxalq ticarət və sahibkarlıq sahəsində beynəlxalq müqavilələrə qoşulmuşdur. Belə ticarət-iqtisadi əlaqələri nəticəsində Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsi müntəzəm olaraq artır. Bu baxımdan Azərbaycanın idxal-ixrac dövriyyəsinin artırılması məsələsi milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafının başlıca istiqamətlərindən biri kimi qəbul edilə bilər. İdxal və ixrac əməliyyatları arasında səmərəli nisbətlərin formalaşdırılması Azərbaycanın beynəlxalq ticarət əlaqələrində səmərəli iştirakının mühüm amilidir.

Hazırda beynəlxalq ticarət əlaqələrində Azərbaycanın iştirakının reallığı göstərir ki, milli iqtisadiyyatın son nəticəsi kimi buraxdığı malların çeşidindən asılı olmayaraq ölkəyə gətirilən xarici malların həcmi hələ də yüksək olaraq qalır. Bu da daxili bazarda qiymət artımına, milli istehsalın səmərəliliyinə mənfi təsir göstərir. Bu baxımdan idxalın əvəz olunması və ixracıya uyğun mallar istehsalının potensial imkanları aşkara çıxarılmalıdır.

Son illərin idxal statistikasına əsasən deyə bilərik ki, 787,2 mln ABŞ dolları məbləğində qara metal məmulatlarının, 21,5 mln ABŞ dolları məbləğində misdən hazırlanmış və 46,3 mln ABŞ dolları məbləğində alüminiumdan hazırlanmış müxtəlif çeşidli məhsullar idxal olunmuşdur. Nəzərə alınmalıdır ki, həmin məhsulların çox hissəsinin istehsalını Azərbaycanda təşkil etmək mümkündür. Bu, həm də işsizliyin qarşısının alınmasında, ixracıya uyğun məhsulların istehsalı həcmi artırılmasında və yerli resurslardan istifadə səmərəliliyinin yüksəldilməsində əhəmiyyətli rol oynaya bilər.

Təcrübədə ixrac imkanlarının artırılması üçün milli ixracatçıların stimullaşdırılması məsələlərinə daha çox əhəmiyyət verilməsi məqsəduyğun addım sayılır. İxracın inkişaf etdirilməsi ixracat-

çılar üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına kompleks yanaşma tələb edir. Burada xarici ticarət əlaqələrinin düzgün qurulması və ona himayədarlıq siyasətinin işlənilib hazırlanması mühüm rol oynayır.

Azərbaycanın xarici ticarət təcrübəsi göstərir ki, ixraca dəstək tədbirlərinin göstərilməsi, onun himayə edilməsi ilə ixracıya uyğun məhsullar istehsal edən firma və şirkətlərin iqtisadi fəaliyyətinin gücləndirilməsinə və bütövlükdə iqtisadiyyatın inkişafına nail olunur. Bu mənada ixracı stimullaşdıran amilləri düzgün seçmək və səmərəli yardım tədbirlərinin işlənilib-hazırlanması dövlətin xarici iqtisadi siyasət strategiyasının ana xəttini təşkil etməlidir. [4, s 22].

Təhlil materiallarına əsaslanaraq demək olar ki, ixracıya uyğun milli firma və şirkətlərin ixracını dəstəkləmək, onlara maliyyə yardımı göstərmək imkanları artırılmalıdır. Bunun üçün ixracıya uyğun məhsullar istehsal edən firma və şirkətlərə dövlətin iqtisadi strategiyası çərçivəsində ixracı yardım vasitələrinin daha geniş dairədə reallaşdırılması məqsəduyğundur. İxracı yardım vasitələrinin artırılması ilə yanaşı, onlara xidmət göstərən məsləhət mərkəzlərinin və digər istehsal və xidmət təyinatlı infrastrukturunun yaradılmasına ehtiyac var. Xüsusən ixtisaslaşmış idxal-ixrac bankı, xarici ticarət risklərinin sığortalanmasını həyata keçirən şirkətlər, xaricdə marketinqə kömək qurumları əsas yer tutmalıdır. [8, s 126].

Qeyd etdiklərimiz əsasında Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının dinamik inkişafında əvəzsiz rol oynayan ölkənin sənaye və aqrar istehsalının ixrac potensialından istifadə edilməsi səviyyəsinin daim yüksəldilməsinin zəruriliyi qarşıya çıxır. İlk növbədə yerli xammalın emalının dərinləşdirilməsi, son məhsul istehsalının artırılması, beləliklə ixracın strukturunda hazır məhsulların xüsusi çəkisinin yüksəldilməsi lazım gəlir.

Lakin, təəssüflə qeyd edək ki, Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsinin real vəziyyətində onun ixracının əmtəə strukturunda neftin xüsusi çəkisi 70%-dən çoxdur. Eyni zamanda ixracın əmtəə strukturunda qara və əlvan metallar 1%-dən az, kimya məhsulları 1,7%, pambıq 0,35%, tütün 1,3%, alkoqollu və digər içkilər 1,3% paya malikdir. İxracın əsas hissəsinin neft və neft məhsullarının payına düşməsinə görə ixracın strukturunu səmərəli hesab etmək olmaz. Xəm neft məhsullarının ixracı hesabına dünya bazarında onların mövcud qiymətləri səviyyəsində tələb olunan səviyyədə fayda götürmək mümkün olmur. Birmənalı şəkildə demək olar ki, xəm neftin ilkin emalından keçirilərkə alınan hazır məhsulların ixracı onun ixracından daha çox sosial-iqtisadi fayda gətirir.

Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsinin real vəziyyətinin təhlili göstərir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinə görə dünya dövlətləri arasında ön yerlərdə olmasına baxmayaraq, ixracın elastiklik dərəcəsi 1,0% -dən aşağı səviyyədədir. Neft sənayesində isə ixracın elastiklik dərəcəsi 20%-ə yaxındır. Respublikanın neft ehtiyatlarının gələcəkdə tükənmək ehtimalının olması ölkə iqtisadiyyatında neft sənayesinin ixracının elastiklik dərəcəsinin nisbətən yuxarı səviyyəsi hesabına milli valyutanın möhkəmləndirilməsinə ümid bəsləmək olmaz. Ona görə də qeyri-neft- sektorunun ixrac potensialını hərəkətə gətirmək və ondan səmərəli istifadə etmək lazımdır.

Fikrimizcə, yuxarıda göstərilən məsələlərin həllinin başlıca amili respublikamızda ixracıya uyğun iqtisadiyyatın, o cümlədən sahə iqtisadiyyatının yaradılmasına milli iqtisadiyyatın inkişafının mühüm istiqamətlərindən biri kimi baxılmalıdır.

"Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış" konsepsiyasında qeyd edildiyi kimi respublikada iqtisadiyyatın strukturunun təkmilləşdirilməsi, yeni prioritet sahələrin yaradılması, alternativ ixrac istiqamətlərinin formalaşması və dünya təsərrüfatına inteqrasiyasının gücləndirilməsi istiqamətində böyük irəliləyişlərin qazanılması bilavasitə zamanın tələbidir [2].

Göstərilən məqsəd və ya tələb naminə ilk növbədə neft amilindən bəhrələnmək qeyri-neft sahələrinin davamlı inkişafı təmin edilməli, rəqabət qabiliyyətli məhsulların istehsalı və ixracı potensialı artırılmalıdır. Eyni zamanda milli maraqlara sükənən xarici ticarət konsepsiyası hazırlanmalı və ölkənin rəqabət qabiliyyəti yüksəldilməlidir.

Beləliklə, dünya ölkələrinin bir-birindən asılılığının getdikcə güclənməsi və ölkələrin beynəlxalq əmək bölgüsündə iştirakı səviyyəsinin zamanla dəyişməsi respublikanın xarici iqtisadi siyasətinin konseptual əsaslarına dövrü olaraq yenidən baxılmasını tələb edir.

Nəticə

Ölkənin xarici ticarət sektorunun inkişafı onun dünya birliyindəki mövqeyini, valyuta gəlirlərini, milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətini, milli valyutanın dövrəli səviyyəsini səciyyələndirir. Qeyd etmək olar ki, texnoloji cəhətdən geri qalmış milli iqtisadiyyat dünya bazarına xammal çıxarmaqla kifayətlənməli olur. Bu bir tərəfdən yerli resurslardan səmərəsiz istifadə və iş yerlərinin itirilməsi, digər tərəfdən isə ərzaq idxalından asılılıq olmaqla inkişaf etməkdə olan ölkələrə xas olan xüsusiyyətdir. Qabaqcıl ölkələr sırasına çıxmaq üçün hazır sənaye məhsullarının istehsalını artırmaq, onların rəqabət qabiliyyətini yüksəltmək və ixracını stimullaşdırmaq lazımdır. Bu da sənaye məhsullarının deyil, onların istehsalında istifadə olunan mütərəqqi texnologiyanın idxalı ilə müşayiət olunmalıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, hələlik Azərbaycandan ixrac olunan məhsulların strukturunda emal məhsullarının xüsusi çəkisi 30 faizdən aşağıdır. Hesab edirik ki, ölkə rəhbərliyi tərəfindən qarşıya qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsi bu göstəricinin əhəmiyyətli şəkilə artmasını təmin edəcəkdir. Burada ilk növbədə ifxalın əvəzlənməsi və ixracın təşviqi, həmçinin xarici ticarətin coğrafiyasının MDB ölkələrindən və Şərqdən Avroya, inkişaf etmiş Qərbdə doğru genişlənməsi məsələsinin reallaşdırılması nəzərdə tutulur.

ƏDƏBİYYAT

1. Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritələri. Bakı, 2016.
2. “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası. Bakı, 2012.
3. Həsənov Ə.M. “Azərbaycan Respublikasının milli inkişaf və təhlükəsizlik siyasəti”. Bakı, 2011.
4. Hüseynov T.Ə. “Azərbaycanın milli iqtisadi inkişaf modeli: nəzəriyyə və praktika”. Bakı, 2015.
5. İsrailov H.A., Kərimov C.H., Orucov A. “Beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin tənzimlənməsi. Beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar”. Bakı - 2012.
6. Şəkəreliyev A.Ş. “Dövlətin iqtisadi siyasəti: Dayanıqlı və davamlı inkişafın təntənəsi”. Bakı, 2011.
7. Будагова Ж.Б. “Международная торговля Азербайджана на рынке продовольственных товаров” Конкурентоспособность в глобальном мире: экономика, наука, технологии. №4, 2017.
8. Кочетов Э.Г. “Геоэкономика”. Освоение мирового экономического пространства. М., 2010.
9. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi saytı www.stat.gov.az

Айнур Теймур кызы Зейналова
Азербайджанский Государственный
Экономический Университет, ст. преподаватель

Географическая и товарная структура внешней торговли: текущая ситуация и перспективы

Резюме

Успешная интеграция национальной экономики в международную экономическую систему зависит от системы внешней торговли. Эту систему также можно рассматривать как “экономическое окно” в мир. Для его развития необходимо изучить тенденции развития мировой экономики. Здесь особое внимание следует уделить изменению географической и

товарной структуры внешнеэкономических связей. Это связано с тем, что эти показатели дают четкое представление об уровне развития страны.

В изложенной статье даны предложения и рекомендации по совершенствованию внешней торговли на основе проводимых исследований и полученных результатов.

Ключевые слова: торговля, импорт, экспорт, эффективность, риск, страхование, специализация, капитал.

Айнур Теймур Зейналова
Azerbaijan State Economic University, senior lecturer

Geographic and commodity structure of external trade: current situation and prospects

Summary

The successful integration of the national economy into the international economic system depends on its foreign trade system. This system can also be considered as an “economic window” into the world. For its development, it is necessary to study the development trends of the world economy. Here special attention should be paid to changing the geographical and commodity structure of foreign economic relations. This is due to the fact that these indicators give a clear idea of the level of development of the country.

The stated article provides suggestions and recommendations for improving foreign trade based on ongoing research and the results.

Key words: trade, import, export, efficiency, risk, insurance, specialization, capital.